

נאמר של ירי

ה"שאפה" של "תיאטרון הצוות" * העיברית הופכת

טמאה ב"מאזניים" * גיבור של היינריך בל: "האימוץ - הוא הצורה

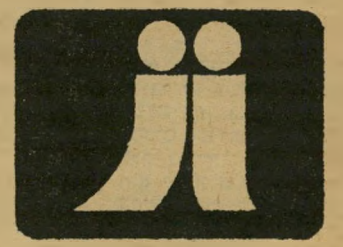
הנכונה לאבהות..." * סיפור עיברי על "רוח הקודש" ואמו של ישו

תיאטרון

"להיות גיזעיי"

מישרדי החינוך והתרבות מתמודד, בעור רת, האגודה לקידום תרבות התיאטרון לילדים ולנוער, עם "בעיות התקופה". מסתבר כי המכשיר החינוכי להתמודדות עם "בעיות התקופה" הוא תיאטרון הצוות, המעלה על קרשי הבמה רווי תחת הכרזת תרבות נוער, שאותו כתבה וביימה גברת בשם חגית רכבי. אף שהוצאותיו של התיאטרון זה מוטלות על שכם הציבור, הצורך בו טרם הוכרז איש. יחד עם זאת, מודעה רבתי-אינצ'ים שפורסמה בעיתונים הבהירה באותיות שחורות על נייר לבן, שהנה צומח וגדל לנגד עינינו עוד מוסד תרבותי מיותר:

"הצגה המציגה בהמור את המכוננים, ההורים והמחנכים בעימות עם בני-הנוער, ע"י גרמני נוסטאלגיה ומעמיקה את ה-

תיאטרון הצוות מי צריך את זה?

הבנה בין הדורות" מוזר לראות, "עמות עם בני הנוער" הגורם, "נוסטאלגיה" ומע"מיק את, "ההבנה בין הדורות". לאלוהי התיאטרון של מישרדי החינוך הפתרונים. נוסף על הגדרה אבסורדית זו, מופיע ב"מודעה החינוכית" קטע של דיאלוג מתוך המחזה:

...פליחה, מה זה להיות גיזעיי?
רנית: גיזעיי זה קורם כל להיות שאף.
שוכי: גיזעיי זה תלמיד שהוא פיקר ודי מצליח, אבל בכלל לא שם על הלימודים... הסבר משכנע יותר ופחות, "חינוכי" מצוי במילון עולמי לעיברית מדוברת מייסודם של נתיבה בן-יהודה ודן בן-אמוץ:
גיזעיי (ת' / ז' 1) טוב מאד, משוכח. קנה מכוננת גיזעית • הגיזע לנו קפה גיזעיי (2) ההיפך מ"זרם" בחור עלאיכ"י פאק. גיזעיי! אל תשאל איזה צרות ע"י שים לו כבית.
כל שנותר להוסיף הוא שחגית רכבי הנ"ל היא "שאפה" אמיתית, שאפה עד כדי שאפתנות להעמיק "את ההבנה בין הדורות" בעזרת "נוסטאלגיה" ו"עמות עם בני-הנוער". מי צריך את זה? אנתנו עדיין לא "דמוקראטיה עממית".

תולעי תרבות

גרנכת

פעם, לפני שנים רבות, כאשר הסיפרות העיברית רק החלה מצמיחה שיניים, היא ייסדה אגודת סופרים עיבריים שטיפחה ביטאון לסופרים עיבריים בשם מאזניים. ברבות השנים ניתקת הסיפרות מגע עם אגודת הסופרים, בעוד ביטאון הסופרים

והאגודה המוציאה אותו לאור גוססים גסיסה ארוכה ומסתאבת מזה שנים רבות, תוך שהם אוספים סביבם תולעי-תרבות רבות, ומתרבות. פעם, לפני שנים רבות, בעוד הסיפרות העיברית החלה מצמיחה שיניים, התנהל בארץ מאבק איתנים למען החייאת הלשון העיברית, שבמהלכו קבע ביאליק, שהעיברית טובתה ניצבו לנגד עיניו: "יש מי-ליב - הררי אל, מילום תהום רבה...". כאשר ניסה להגדיר את עוצמות הלשון המצויות בעיברית. במהלך מאבק זה שיכ"ל ל ביאליק מילים כמו "התעששות"; "קנסקן"; "ממורט"; "צדע" (ממנה ניב"נה השם "הצדעה") ו... "מצלמה" * , הכל, מבלי להזדקק למילים שבלשונות לועז. בגיליון מאזניים האחרון (כרך מ"ו, גי' ליון 56) שראה אור כגיליון חגיגי הרגל "שלושים שנה למדינת ישראל" בעריכת בנימין מיכלי, מתמצה מאונה של עסקנות הסיפרות העיברית, שקנתה לעצמה אחיזה ושביטה בכתב-עת זה ומתחזה כ"הסיפרות העיברית", במאמר של אחד בשם יוחנן גרנך, תחת הכותרת: "עצמאות מדינית והתעצמות תרבותית", מאמר המעיד על כותבו, על לשונו העיברית, אכסנית דבריו ובעליה של אכסניה מופקפת זו. מה שמייחד את מאמרו של גרנך הנ"ל הוא העיברית שלו, שהרי אכסניתו היא מאזניים, האמור לשמש, אם לא שופר לעיברית, הרי לפחות בחיקול לשפה זו. אחרי פרק-הפתיחה של המאמר, "משמעות היסטורית אוניברסלית לכינון מדינת יש"ראל" שתוכנו ככותרתו, בא תור הפרק השני, בעיברית הגרנכתית הטהורה: "פראגמטיזם ואידאולוגים - כסינתזה"

חיים נחמן ביאדיק הקונפגוראציה הפוליטולוגית והדיפרנציאציה האידיאולוגית

גואלת" (לאלה מהקוראים שאינם אמונים על העגה הגרנכתית, כותרת הפרק צריכה להיות) מגמתיות ואמונה - כמיוזבר גואל. מגמת מאמרו של גרנך, מהבחניה העניינית, ניתנת לציטוט בקביעותו, המקורית: "מעל לכל: תקומת, הברית השלישי" העצמי מאי של ע"י-ישראל עומדת כסימן מאבק" עולם לחירות-הרחה המאפיין את מיעדו ההיסטורי הבלתי-נלאה של עמנו המזרחי-פר...". אלא שנטיל לעשות אם נתעלם מ"מצעדו ההיסטורי הבלתי-נלאה של עמנו המיוסר..." ונתמקד בייסורים שמעניק גרנך לעיברית, בצפיפותו כגון דא: "לכיוון עיצמה ציבורית לא-מכובטלת

* המילים נלקחו מתוך "מילון הידועים ביאליק" (מאת הבלשן המנוח יצחק אביזר), שראה אור בשנת 1935, בחודש העשירי למות המשורר.

קידו של אלוף אחר, אשר במוחו התרוי צצה רק מילה אחת ויחידה - שדה ירי...". בהמשך דבריו אל בנו המאומץ-לעתיד, מסביר הד"ר פימל מהו, שדה ירי: "ואנחנו פוצצנו והרסנו כל אשר עמר בדר" כנו. הדבר האחרון שפוצץ היה משחו גדול, ומפואר באמת: מערכת שלמה של מיבנים כנסיותיים עצימים... (המערכת) עמדה בדיוק בין שני המחנות: הגרמני והאמריקאי. אני דאגתי לכך שלמחנה ה-גרמני יהיה שדה-ירי פנוי...".

העלילה מסבכת ואחרי-כך מתבהרת כי מהלך ההתרחשויות תוך שהיא טכנידה בממד הויסטורי, ותוך מסירת הדברים בסיפור בלשילמחצה. זמן התרחשות ה-

היינריך בל הקרב האחרון על עתיד העם והתרבות הגרמנית

עלילה, בשנת 1958, אלה הימים הקודמים למסיבת יום-הולדתו ה-80 של האב, היינריך פימל, מייסד שושלת המהנדסים. במהלכם של ימים אלה מתברר, במפתיע, כי מניעו של הד"ר פימל וחלקו-שלו בפיצוץ גובעים מתוך מניעים יוצאי-אידופן לגרמניה הטרומ-מילחמתית, הלו-חמת, וזו שלאחר המילחמה: "...במשך חמש וחצי שנות המילחמה ציפה רוברט בכיליון-עיניים לרגע שבו יפול המינור כפיזה לידו. במעשה זה ביקש להעמיד יד, עשויה תילי-חורבות ועפר, לזיכרם של אלה שלא היו להם מצבות-זיכרון ו"ם טוריות, ואשר עליהם לא היה צורך לחוס... בידו של רובחית רק אפשרות אחת: להשתמש בנוסחת אחת וכוונת-המחשבה כפי להעמיד להם מצבות...".

במהלך השיחור מבחין בנו של ד"ר פימל בסמינים המעידים על כך שאביו פוזץ את המינור ומאוחר יותר, אף אביו, מייסדו ומציבו של המינור, חש בכך תחושות אביו ובנו אינם משנות כלל לד"ר פימל, ובסמיכות לטכס החנוכה המחודש של המינור על שם אנטואן הקדוש מח"תים הוא את הלחם הצעיר על המיס-מכים שבעורתם הוא עתיד להפוך בנו-מאומצו, תוך שהוא קובע: "קול הדמי הוא שקר מהחלם ורק, האימוץ - הוא הצורה הנכונה". במילים אחרות: ד"ר פימל דוחה את עצמו מהמסורת הגרמנית, על כל מה שמחייב ממנה.

בספר זה, בדומה לספריו האחרים, טוען היינריך בל את טענותיו כלפי גרמניה הישנה וגרמניה החדשה. כאשר השגיחה

לאפיקים של דמוקראטיזציה... עוצמה אינ"טלסקטואלית... תודעה נורמאטיווית... פראגמטיזם צרי-אפיקים... הרחבת תחרי-לחה של הציוויליזציה הקיברנטית... להגיע אל המומנט של התהוות רקע מיוחד ליצירת סינתזה גואלת... כוללכה אל סימ"זיזה פוריה בין פראגמטיזם ואיריאלי-זם... הקונפגוראציה הפוליטולוגית של מדינת ישראל הנאבקת על עצם קיומה מושפעת על-ידי הדיפרנציאציה האיריאלי-לוגית... וכו', וכו'.

פעם, לפני שנים רבות, כאשר היו סופרים עיבריים שזקקו למאזניים, הילכה הסיפרות העיברית בגאון בהיכלי אגודת הסופרים. כיום, הסופרים כותבים, המשוררים משוררים, ותולעי-תרבות משרבטות מילים על אודות, הקונפגוראציה הפוליטולוגית של מדינת ישראל הנאבקת על עצם קיומה, מושפעת על-ידי הדיפרנציאציה האידיאולוגית...".

ביאליק, אשריך שמת אתה. אשריך שלא זכית לראות בתולעי-התרבות שלשונך גרנכת מטמאים ומכרסמים בהיכל הלשון שהקמת בארץ הזאת.

מרגום

שדה ירי

בשנת 1908, בהיות היינריך פימל בן 29, הוא תיכנן והקים את בניין המינור על-ישם אנטואן הקדוש שבעמק הקוסה, גרמניה. בשנת 1945, בהיות בנו רוברט פימל בן 29, הוא פוצץ את בניין המינור, מתוך שהכיר את תוכניתו, על-מנת לפי-תוח "שדה יריה" לאחד הקרבות האחרונים של מילחמת-העולם השנייה. יוסף פימל, מהנדס צעיר בראשית שנות ה-20 לחייו, משחזר את הבניין והופכו סמל לגרמניה המיתמרת ועולה מתוך הריסותיה. מיבנה תיאורי זה מהווה את המיסגרת החיצונית לסיפורו של היינריך בל בירה בתשע וחצי, שראה אור בעיברית בימים אלה *.

הרמה השנייה של הסיפור היא עולמו ההרמטי של ד"ר רוברט פימל, עולם ש"הכל בו מוסדר וקבוע. מדי בוקר, בשעה תשע וחצי, נכנס הד"ר פימל לאכסדרת מלון הונסי היינריך, נוטל את מפתח חדר הביליארד, מקום שבו הוא מבלה את זמנו עד לשעה 11 בחברת השרת שבמקום.

בין שני קסעיי-סיפור אלה מתרחשת עלילה סיפורית מעמיקה ומפורטת העורסקת באיפיון שלושה דורות במישפחה פיי-מל, שבאמצעותם משכיל בל לתאר תמור-נתמצב של החברה הגרמנית במשך 50 שנה. ד"ר פימל מאמץ בהדרגה את השרת להיות בנו מתוך בחירה. הוא מספר לי-צעיר עובדות בלתי-ידועות על חייו: "יודע אתה שלמדתי להיות מהנדס. כעצם צריך הייתי לבנות בתים. אולם מקולב לא בניתי בית, אלא תמיד עסקתי בפיוצץ בתים ובהריסותם...". גם הקאריירה ה-צבאית של ד"ר פימל דומה לזו האזרחית: "פוצצתי גשרים ובתי-מגורים, כנסיות, ק"י ברי רכבות, חווילות וצמתי-דרכבים. ק"י בלתי-אותו-הצטיינות בשביל פיוציצים אלה והועליתי בדרגה. מדרגת סגן-מישי-נה לדרגת סגן, ומסגן לסרן. וקיבלתי חופ"ש שנת מיוחדת וציונים-לשבח, מפני שי-ידעתי כל-יכף טוב כיצד לפוצץ ולהרוס. לקראת סוף המילחמה עמדתי תחת פיי-

* היינריך בל, "בירה בתשע וחצי", תרגום: בצלאל וכסלר, הוצאת "זמורה" ב"ת מודן", 250 עמודים (כריכה רכה).